

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 22.10.2022

Kabul / Accepted: 22.11.2022

Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1193188

TÜRK VE RUS MASALLARINDA KAHRAMANIN OLAĞANÜSTÜ YARDIMCILARI*

Fadime TIKBAŞ APAK**

Öz

Hayal edilenle var olanı ya da hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olanı birleştiren bir anlatı türü olan masallar, toplumun izdüşümü gibidir. Masallarda kişi ve toplumun inanç ve uygulamaları ile nasıl bir yaşam hayal ettiğinin izleri bulunmaktadır. Aynı kültür ve coğrafyadaki masalları incelemek kadar farklı kültürel ve coğrafi sahalarda üretilen masalları incelemek de milletlere dair önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Böylelikle insanların nerede buluşup nerede ayrıldıkları veyahut benzer olaylara nasıl tepkiler verip bunları nasıl aktardıklarıyla ilgili bir karşılaştırma tablosu da oluşturulabilmektedir. Bu çalışma Türk ve Rus masallarındaki olağanüstü yardımcıları üzerinedir. Yapılan taramalarda kadın yardımcıları temas edilen çalışmalar tespit edildiğinden kadın yardımcıları kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmada Türk ve Rus masallarında erkek kahramana yardımcı olmak üzere ortaya çıkan ve cinsiyeti erkek olan yardımcıları üzerinde durulmaktadır. Yardımcılar kimlerdir, özellikleri nelerdir, hangi durumlarda ve ne şekillerde ortaya çıkmakta, kahramana nasıl yardım etmekte ve anlatı boyunca varlıklarını nasıl devam ettirmektedir gibi sorulara cevap aranmaktadır. Türkiye sahası kapsamındaki örnek masallar Pertev Naili Boratav tarafından ilk kez 1957’de yayımlanan “Zaman Zaman İçinde” ve 1968 yılında yayımlanan “Az Gittik Uz Gittik” eserlerinden seçilmiştir. Rus masallarına ilişkin veriler ise W.R.S. Ralston’un derlediği ve ilk baskısı 2018 yılında Maya Kitap tarafından yayımlanan “Rus Masalları” ve 2020 yılında Vakıfbank Kültür Yayınları’nın yayımladığı Aleksandr Afanasyev’in derlediği masallara dayanan “Rus Halk Masalları I” adlı eserlerden elde edilmiştir. Türk ve Rus masallarına yardımcıları kapsamında bakıldığında kahramanların yardıma ihtiyaç duyduğu konuların ve yardımcıların benzer özellikte olduğu görülmektedir. Çözümüne ulaştırılan konuların barınma, beslenme, ulaşım gibi temel meseleler etrafında döndüğü görülmektedir. Farklılıklar ise yardımcıları karşılaşılan yerler, yardıma çağrılma biçimleri, yardımcıların sayıları ve maharetleri gibi konularda ortaya çıkmaktadır. Yardım edilen kişinin dinen ve ahlaken örnek biri olması da yardımcıların ortaya çıkışında etkilidir. Yardımcılar, ortaya çıkan sonuçtan ya da elde edilen başarıdan hak iddia etmez. Olağanüstü yardımcıların kahramanın hemen yanında belirmesi, anlatının yardım istemeyi kahramanda bir kusur olarak görmediğine de işaret eder.

Anahtar Kelimeler: masal, Türk, Rus, olağanüstü, yardımcı.

* Bu çalışma, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi 2. Uluslararası Şiir ve Edebiyat Günleri (18-22 Ekim 2021) kapsamında KSÜ Avşar Kampüsü’nde “Rus ve Türk Edebiyatındaki Ortak Yönler ve Etkileşimler” konulu ve tam metni yayımlanmayan panelde sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman/Türkiye, fapak@adiyaman.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0713-1674.

EXTRAORDINARY HELPERS OF THE HERO IN TURKISH AND RUSSIAN FAIRYTALES

Abstract

Fairytales, which are a type of narrative that combines what is imagined to be and what is or will never be, are like the projection of society. In fairy tales, there are traces of the people and society's beliefs and practices and what kind of life they imagine. Examining the tales produced in different cultural and geographical areas as well as examining the tales in the same culture and geography reveals important results about nations. In this way, a comparison table can be created about where people meet and where they leave, or how they react to similar events and how they convey them. This study is about the extraordinary helpers in Turkish and Russian fairytales. During researches we detected that female helpers were studied before. Because of that female helpers were excluded from the scope. The study focuses on the male helpers who appear to assist the male hero in Turkish and Russian fairy tales. Answers are sought to questions such as who are the helpers, what are their characteristics, in which situations and in what ways they appear, how they help the hero and how they continue to exist throughout the narrative. Sample tales within the scope of Turkey were selected from the works of Pertev Naili Boratav, "Zaman Zaman İçinde", which was first published in 1957, and "Az Gittik Uz Gittik", which was first published in 1968. The data on Russian fairy tales are W.R.S. It was obtained from the works titled "Rus Masalları" compiled by Ralston and first published by Maya Kitap in 2018, and "Rus Halk Masalları I", based on the fairy tales compiled by Aleksandr Afanasyev, published by Vakıfbank Cultural Publications in 2020. When the Turkish and Russian tales are examined within the scope of helpers, it is seen that the subjects that the heroes need help and the helpers who come to their help are similar. It is seen that the issues that have been resolved revolve around basic issues such as housing, nutrition and transportation. Changes occur in areas such as the places where helpers are encountered, the way they are called for help, the number and skills of the helpers. The fact that the person helped is a religious and moral example is also effective in the emergence of the helper. Auxiliaries do not lay claim to the result or success achieved. The appearance of extraordinary helpers right next to the hero also indicates that the narrative does not see asking for help as a flaw in the hero.

Keywords: fairytale, Turkish, Russian, extraordinary, helper.

Giriş

Masallar, “Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayâl edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayâl mahsulü sözlü (Şimşek, 2001(I): 3).” anlatıdır.

Masallar hayal ile hakikati birleştirir. Ortaya çıktıkları/anlatılageldikleri toplumun dünya görüşünden, inanç ve uygulamalarından izler taşır. Dolayısıyla hem geleneksel bilgiyi/yaşayışı hem de hayal/olağanüstü kurma becerisini içerir. Buradaki hayal âlemi ile kurulan irtibat günün koşullarında gerçekleşmesi mümkün olmayan ancak gelecekte gerçekleşmesi ihtimal dâhilinde olan olaylardır (Özdemir, 2019: 315). Bu yönüyle masallar, toplumsal belleğin yansıma alanlarından biridir. Masallar özelinde oluşan söz konusu bellek karşılaştırmalı masal çalışmaları açısından da önemli veriler sağlamaktadır. Farklı ülkelerin masallarını karşılaştırmalı olarak incelemek, milletlerin benzeştiği ve ayrıldığı noktaları ortaya koymada önemli veriler sunabilir.

Bu çalışma Türk ve Rus masalları üzerinedir. Çalışmada Türk ve Rus masallarında erkek kahramana yardımcı olmak üzere ortaya çıkan ve cinsiyeti erkek olan yardımcıları üzerinde durulmaktadır. Yardımcılar kimlerdir, hangi durumlarda ortaya çıkmaktadır ve kahramana nasıl yardım etmektedirler gibi sorulara cevap aranmaktadır. Türkiye sahası kapsamındaki örnek masallar Pertev Naili Boratav tarafından ilk kez 1957’de yayımlanan “Zaman Zaman İçinde” ve 1968 yılında yayımlanan “Az Gittik Uz Gittik” eserlerinden seçilmiştir. Rus masallarına ilişkin veriler ise W.R.S. Ralston’un derlediği ve ilk baskısı 2018 yılında Maya Kitap tarafından yayımlanan “Rus Masalları” ve 2020 yılında Vakıfbank Kültür Yayınları’nın yayımladığı Aleksandr Afanasyev’in derlediği masallara dayanan “Rus Halk Masalları I” adlı eserlerden elde edilmiştir.

Yapılan taramalarda Türk ve Rus masallarını karşılaştırmalı olarak ele alan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Sayıca az olan bu çalışmalar içerisinde Iryna Smolik’in 2013 yılında tamamladığı “Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın İmgesi” ve Mariia Talianova’nın 2015 yılında bitirdiği “Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın Arketipinin Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezleri sayılabilir. Bir diğer çalışma ise Türk ve Rus masallarının yanı sıra Alman ve Balkan masallarını incelemesine dâhil eden Merve Yılmaz’a aittir. Merve Yılmaz’ın 2019 yılına ait yüksek lisans tezi “Türk, Alman, Balkan ve Rus Masallarının Değerler Eğitimi Açısından Mukayesesi” adını taşımaktadır. Zikredilen lisansüstü tezlerin yanı sıra Gamze Öksüz’ün 2014 yılında sunduğu “Rus ve Türk Halk Masallarında Sihirli/Mucizevi Su Motifi Üzerine” başlıklı bildiri; Mariia Talianova Eren’in 2017 yılında “Rus ve Türk Folklorunda Kadın Figürü” ile 2020 yılında “Halk Edebiyatı Çerçevesinde Türk ve Rus Halk Masallarında Yer Alan Formeller” başlıklarıyla yayımladığı makaleler mevcuttur. Söz konusu çalışmalarda kadın yardımcıları da temas edilmiştir. Örneğin, ölen annenin hayır duası kahramanı kurtarır veyahut ona sihirli nesnelere verir. Kimi zaman Baba Yaga adıyla beliren cadı kadın, kahramana lazım olan ateşi verir ya da kahramanın düşmanı yenmesine yardım eder. Bazen de olağanüstü yardımcı bir prensistir. Prenses babasının verdiği görevleri yerine getirmede prenses yardım eder (Smolik, 2013: 17, 29, 41, 50). Bu nedenle bu çalışmada kadın yardımcıları kapsam dışı bırakılmıştır.

1. Olağanüstü Yardımcı

Stith Thompson’un altı ciltten oluşan ve hâlen motif çalışmalarında temel başvuru kaynağı olan “Motif-İndeks of Folk Literature (Halk Edebiyatı Motif İndeksi)” adlı eserinin varlığı da göz önünde bulundurularak farklı milletlere ait masal motiflerinin birbirine benzeyeceği ön görülebilir. Burada esas olan birbirini tamamlayan unsurların/olay örgüsünün aynılığının yanında birbirinin yerine geçebilen motiflere karşılık farklı milletlerin neyi önerdiği ve bu konuda neyi tercih ettiği. Motif, Stith Thompson’un nitelendirmesiyle bir masaldaki en küçük unsurdur. Bu unsur gelenekte sürekli bir var olma gücüne sahiptir, bu güç ise görülmemiş ve çarpıcı bir özelliğe sahip olmaktan geçmektedir. Thompson, halk anlatılarında ortaya çıkma şekillerine göre motifleri üç grupta toplar: Birinci grupta yer alanlar; “Tanrılar, olağanüstü hayvanlar, cadılar, devler ve periler gibi şahane yaratıklar ve hatta gözde olan en küçük çocuk veya hain üvey anne gibi gelenek tarafından bilinen insan karakterlerini de içine alan masalların aktörleridir. İkinci grupta ise bir hareketin arkasındaki büyümlü objeler, olağanüstü görenekler, acaip inanmalar ve benzeri gibi unsurlar; üçüncü grupta ise, tek tek olaylar yer alır (Akt. Ekici, 1998: 31).” Tip ise ait olduğu toplumun

sosyolojik kabullerini üzerinde barındıran, toplumun neyi nasıl görmek istediğini yansıtan eğilimler olarak tanımlanabilir (Balkaya, 2017: 16). Thompson tip ve motif ilişkisini “Grimm Kardeşler’in koleksiyonundaki gibi bazı uzun masal tiplerinin düzinelerce motif ihtiva edeceği ancak hayvan masallarındaki bazı masal tiplerinin tek bir motif üzerine kurulabileceği ve tek motif üzerine kurulan masalarda tip ve motifin aynı şeyi ifade ettiği” (Akt. Ekici, 1998: 32) şeklinde değerlendirir.

Masalların tip tasnifine ilişkin ilk çalışma Antti Aarne’ye aittir. Antti Aarne’nin tasnifi hayvan masalları, asıl masallar ve fıkralar olmak üzere üç ana başlık hâlinindedir. Olağanüstü yardımcıları, bu tasnifte asıl masalların bir türü olan sihir masalları alt başlığı altında 500-559 Tabiatüstü Yardımcı olarak numaralandırılır (Akt. Sakaoğlu, 2002: 54). Stith Thompson’un Aarne’nin tip kataloğuna ilaveler yaparak “The Types of the Folktale” adıyla yayımladığı eserinde ise 500-599 numaralar arası Tabiatüstü Yardımcılara ayrılmıştır (Akt. Alptekin, 2002: 54-57). Masal tiplerine ilişkin bir diğer sınıflandırma ise Hans-Jörg Uther’e aittir. Uther, “The Types of International Folktales” adlı eserinde 500-559 numaralı aralığı Doğaüstü Yardımcılara ayırmıştır (Akt. Gültekin, 2010: 112). Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav’ın 2500 Türk masal metnini inceleyerek hazırladıkları “Typen Türkischer Volksmärchen” adlı eserde tespit ettikleri 378 tip içerisinde “C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder: 34-82” (1953: V-X) maddesi olağanüstü yardımcılarıyla ilgilidir.

Stith Thompson’un “Halk Edebiyatı Motif İndeksi” adlı eserinde ise kadın yardımcıları için J155, yaşlı yardımcıları için N825, yardımcı derviş/aksakallı/Hızır için N844, olağanüstü yardımcıları için de N890 numaraları kullanılmıştır (Balkaya, 2017: 18). Motif İndeksi’nin F200-F699 Olağanüstü Yaratıklar başlığı da yardımcılarıyla ilgili sınıflandırmalar içermektedir (Akt. Tikbaş Apak, 2017: 141:242).

Kahramana yardımcı kişi ve unsurlara motif ve tip kataloglarının yanı sıra Vladimir Propp’un yapısal çözümleme sisteminde de yer verilmiştir. Propp işlev kavramını öne çıkarır, “Kişiler kim olursa olsun ve işlevler nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, masalın değişmez, sürekli öğeleri, kişilerin işlevleridir. İşlevlerin sayısı sınırlıdır, dizilişi her zaman aynıdır.” (2011: 24-25) savlarından sonra olağanüstü masalların değişmez unsurları olarak 31 işlev sıralar. Bu sistemde 12. işlev “Kahraman Büyülü Bir Nesneyi ya da Yardımcıyı Edinmesini Sağlayan Bir Sınama, Sorgulama, Saldırı vb. ile Karşılaşır”, 13. işlev “Kahraman İleride Kendisine Bağışta Bulunacak Kişinin (Bağışçının) Eylemlerine Tepki Gösterir”, 14. işlev “Büyülü Nesne Kahramana Verilir”, 15. işlev “Kahraman Aradığı Nesnenin Bulunduğu Yere Ulaştırılır, Kendisine Kılavuzluk Edilir ya da Yol Gösterilir”, 22. işlev “Kahramanın Yardımına Koşulur”, 26. işlev “Güç İş Yerine Getirilir” (2011: 41-62) olarak belirlenmiştir ve çalışmanın konusu olan yardımcı ile ilgilidir.

Kurguda ana odak, kahramandır. Ancak anlatıyı şekillendirecek biçimde kahramanın etrafında biri/bir şey olmalıdır. Bu kişi ve unsurlar kahramanı besler. Yardımcı, kahramanın zaferlerine ortaktır. “Anlatı kahramanı pasifleştirdiğinde yardımcı işlerlik kazanır ve mücadeleyi kahramanın lehine çevirir. Yardımcılar kahramana yardım etmekle aslında kendilerini yüceltirler. Zira kişi/eşya başkaları adına pragmatik açıdan işlerlik sahibi ise değer kazanır (Balkaya, 2017: 18, 24, 46).” Anlatı, kahramanını yardımcı/tamamlayıcı/olumlayıcı güçle eğitir ve ona tecrübe kazandırır (Alsaç, 2020: 165).

Adem Balkaya’nın ortaya koyduğu geleneksel yardımcı kalıbı ise şöyledir:

1. Yardımcılar zaman ve mekânın ötesindedirler.
2. Yardımcıların kahramanla karşılaşma yerleri veya kahramana verilme zamanları özeldir.
3. Yardımcılar hakkında bilgi verilmez.
4. Yardımcılar genelde kahramanın soyundan değildirler.
5. Yardımcılar genelde kutsalın kaynağından gönderilirler. Kutsal ile kahramanın aracısındırlar.
6. Yardımcıların sonları ile ilgili bilgi verilmez.
7. Yardımcılar genelde bir mücadelenin sonunda kahramana katılırlar.
8. Her yardımcının özel bir yeteneği vardır.

9. Yardımcılar bir ihtiyaç üzerine ve kahramanı tamamlamak üzerine kuruludur.
10. Yardımcıda hazır bilgi mevcuttur.
11. Yardımcılar kahramana sadıktırlar.
12. Yardımcılar kahramanın geçici iktidarsızlığında görev alırlar.
13. Epik metnin başarısı yardımcının kritik müdahalesine bağlıdır (Balkaya, 2017: 51-66).

2. Türk ve Rus Masallarında Kahramanların Olağanüstü Yardımcıları

2.1. Arap

Türk masallarında Arap adıyla ortaya çıkan yardımcı, ortaya çıkış biçimi itibarıyla Rus masallarında yaşlı bir büyücü olarak belirlemektedir. Arap; masalarda hangi konuda yardım eder, hangi işe yarar diye sorulduğunda verilecek cevaplar kahramana yardımcı olacak diğer yardımcıların/eşyaların bir temin edicisi/ortaya çıkarıcısı olduğu noktasında yoğunlaşmaktadır. Arap, kahramana yardım sağlayacak diğer yardımcı kişi ve eşyaların bilgisine sahiptir, bu bilgiyi muhafaza eder ve gerektiği şekilde kendisine seslenildiği vakit ortaya çıkarak bilgisini paylaşır. Arap'ın kendiliğinden değil ilk seferde yanlışlıkla sonraki seferlerde şifreli sözcükle, bilinçli bir seslenmenin sonucunda ortaya çıkması Türk ve Rus masallarında ortak bir unsur olarak belirlemektedir. Arap hem kendisi hem de kahramana sunduğu diğer yardımcı unsurlarla çift katmanlı bir yardım ağı oluşturmaktadır. Arap'ın kimi örneklerde başka birinin yardımı neticesinde ortaya çıkan bir varlık olduğu da görülmektedir. Söz konusu örneklerde Arap doğrudan görünmez, başka bir şeyin içinden çıkarak dolaylı yoldan kahramanın karşısında belirir. Kahramanın emirlerini duymaya anlatıda var olduğu andan itibaren hazır olan Arap; kahramanın yerine getirmesi gereken zorlu görevlerinde, bir eksikliğinin (çocuksuzluk/parasızlık vb.) giderilmesinde, haksızlığa uğrayanın hakkının geri alınmasında karşımıza çıkar. “Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte” şeklinde tasvir edilerek anlatıya “çirkin” bir giriş yapar. Olağanüstü bir yol ve görünüşte ortaya çıkan Arap, olağan insan meselelerini kendine dert edinmiş gözükmemektedir. Arap'ın incelenen masallardaki görünüşleri şu şekildedir:

Kabağın içinden “Efendim, emret!” diyen bir Arap çıkar ve şehzadenin isteği üzerine bir fırka asker içtima ettirir (Boratav, 2011: 84). Keloğlan “Of!” deyince yerden açılan kapıdan dışarı çıkan Arap, oğlana “Açıl kutum.” dememesini tembihleyerek bir kutu verir (Boratav, 2011: 208). Kutunun içinden türlü yemekler çıkar, sofralar kurulur, Keloğlan kutu sayesinde padişahı yemeğe davet edip layıkıyla ağırlar (Boratav, 2011: 209). Arap, oğlana “Tık sopam.” dememesini tembihleyerek bir sopa verir (Boratav, 2011: 209). Keloğlan'ın kutusunu alan vezir ve padişahı sopayı yer (Boratav, 2011: 210). Arap, oğlana “Anır eşeğim.” dememesini tembihleyerek bir eşek verir (Boratav, 2011: 210). Sözleri duyan eşeğin kuyruğundan altınlar dökülmeye başlar ve oğlan zengin olur (Boratav, 2011: 210). Kuyunun dibindeki bir dudağı yerde bir dudağı gökte Arap, kendisini memnun eden cevabı veren Mehmet'e üç nar verir. Narın her bir tanesi bir mücevherdir (Boratav, 2009: 141). “Emret Aslanım!” diyerek ortaya çıkan Arap, şehzadenin; padişahın öne sürdüğü “gözünün gördüğü yeri örtecek bir halı, kış mevsimi olmasına rağmen yaz meyveleriyle dolu bir sepet ve yeni doğmuş olmasına rağmen konuşan bir çocuk” şartlarını yerine getirmesini sağlar (Boratav, 2009: 212-214).

Yardımcının yönlendirmelerine harfiyen uymak gereklidir. Şayet yardımcının sözü kulak arkası edilirse istenmeyen sonuçlar çıkabilir. Örneğin, temiz yürekli çiftçinin “Of!” çektiği dakikada karşısına dikilen Arap, ona bir elma uzatır. Yarısını kendisinin yarısını eşinin yemesini söyler. Ancak çiftçi elmanın hepsini kendisi yiyince bir eşek kafası doğurur (Boratav, 2011: 143). Burada Arap aracılığıyla elde edilen elmanın gücünü yadsımak söz konusudur. Elmanın etkisine inanmayan adam hem doğum yapma hem de bir eşek kafası doğurma cezalarıyla iki kez cezalandırılmış olur (Özdemir, 2018: 170).

Rus örneğinde ise adam “Oh! Çok yoruldu!” deyince yaşlı bir büyücü ortaya çıkar ve “Beni neden çağırdın?” diye sorar. Büyücünün adı Oh'tur ve çocuğa az çalışıp iyi beslenmesine ve giyinmesini sağlayacak bilimi öğretir (Ralston, 2019: 225). Oh ortaya çıkış şekliyle Arap'a ancak oğlana bilmediği bir şeyi öğretmesi yönüyle Derviş/Yaşlı Adam'la benzerlik göstermektedir.

2.2. Cin

İncelenen Türk masallarında, cinin yardıma koştuğu bir örneğe rastlanmamıştır. Rus masalı örneğinde ise cin, Türk masallarındaki Arap'ı anımsatan biçimde adı anılınca kahramanın yanında belirir. Otuz yıldır bir kuleye kapatılmış olan cin, azat edilmesi karşılığında, ihtiyacı olduğu her an askerin yanına koşacağına sözünü verir. Askere erzak, yiyecek, içecek getirir. Askeri yirmi yedi krallığın ardındaki yirmi sekizinci krallığa, beyaz taştan köşklere getirir. Askerin yanağına bir tokat atarak onu çengelli iğneye dönüştürür. Çarevanın sarayına ulaşmasını sağlar (Afanasyev, 2020: 37-44).

Bu örnekte şartlı bir yardımcılığın söz konusu olduğu görülmektedir ve diğer örneklerden ayrılmaktadır. Askerin gitmek istediği “yirmi sekizinci krallık” Türk masallarında herhangi bir karşılık bulamamaktadır. Türk masallarında Kaf Dağı, yedi deniz ötesi gibi (Boratav, 2011: 69, 73) adlandırmalar kahramanın gitmek istediği veyahut gitmek zorunda olduğu yerler olarak ifade edilmektedir.

2.3. Cüce

İncelenen Rus masallarında, cücenin yardımcı bir unsur olarak anlatıya dâhil olduğu bir örneğe rastlanmamıştır. Türk masallarında ise yardımcı, bir cüce olarak “Deli Güçük” adıyla ortaya çıkmaktadır. Kahramana hem yol gösterir hem yolculuğuna eşlik eder hem de onun hayatını kurtarır. Dolayısıyla boyundan büyük işlerin peşindedir.

Aslında güzel bir adam olan ve duvarın içinden çıkan, bir karış boylu, bir arşın külahlı Deli Güçük şehzadeye, Yemen şehrindeki dünya güzeli Sultan'ı nasıl göreceğini anlatır (Boratav, 2011: 136). Şehzadeyi sırtına bindirir önce “Yum gözünü!” sonra “Aç gözünü!” der ve bir sarayın önünde indirir (Boratav, 2011: 137), aslanlara birer tutam ot koklatıp onları uyutur (Boratav, 2011: 137), cellatların göğsüne yorgan iğnesi batırarak onları bayıltır, şehzadeyi sultanın yanına bırakır (Boratav, 2011: 137), sığırın diz kapağı kemiğini bulup üfler, kemik bir padişah mühürlü bir ferman olur. Şehzadeyi idam edilmekten kurtarır (Boratav, 2011: 140).

2.4. Derviş

Türk masallarında başat rol oynayan yardımcılarından biri dervіştir. Derviş, Tanrısal gücü kahramana ulaştıran ve çoğu zaman Tanrının katından hazır bilgi ile donanmış şekilde kahramanın dünyasında var olur (Balkaya, 2017: 23). Derviş ve aksakallı/ yaşlı adamın hem mecazî hem de gerçek anlamda yol göstericiliği; büyüğe hürmet etmek, akıl danışmak, tecrübelerine kulak vermek gibi toplumsal mesajlar da barındırmaktadır (Işık, 2012: 8). Aynı zamanda bu bilici/bilge tip bilgiyi yansıtmaya, kavrama kabiliyeti, bilgelik, akıllılık, sezgi ve ruhi karakteri yansıtan manevi değerlerin bir ifadesi ve sembolüdür (Alsaç, 2020: 170).

Derviş hastalıklara çare bulma, şehzadeye/oğlana sınavında kolaylıklar sağlayacak eşyalar/yardımcılar bağışlama, kimsenin bilmediği ancak oğlanın gitmesi gereken yerleri tarif etme, çocuğu olmayanların çocuk sahibi olmasının sırrını bilme, fakirleri zengin bir hayata kavuşturma, haksızlığa ve kötülüğe uğrayanların hakkını/intikamını alması, ölümlerin diriltilmesi gibi işlevlerle ortaya çıkmakta ve işlerin kahramanın lehine yola girmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Derviş de Arap gibi yardımcı kişi ya da unsurlar zincirinin ilk halkasıdır. Diğer yardımcı unsurlar Derviş'in ortaya çıkışına bağlı olarak, onun bilgisi ve iradesi dahilinde anlatıya katılır:

Padişahın gözleri görmez olur, doktorlar derdine çare olamaz. En sonunda bir derviş çıkıp gözünün ilacının atının ayağının basmadığı toprak olduğunu söyler (Boratav, 2011: 66). Derviş şehzadeye denileni yapan bir asa (Boratav, 2011: 84), içinden bir Arap çıkan bir kabak (Boratav, 2011: 84), başa geçirilince kişiyi görünmez kılan bir külah (Boratav, 2011: 85), uçan bir seccade verir (Boratav, 2011: 85). Fakir bir hamala kara bir kamçı verir. Gideceği yolu gösterir ve gittiği yerden kara tavuğu almadan dönmemesini tembihler (Boratav, 2011: 91). Hamal dervişin verdiği kara tavuğun yumurtalarını satarak zengin olur (Boratav, 2011: 93). Çocuğu olmayan Mısır padişahı yolda bir dervişe rastlar. Derviş ona bir elma verir, dervişin söylediği gibi yarısını kendisi yarısını eşi yer. Bir kızları olur (Boratav, 2011: 186). Derviş çocuğu olmayan tüccara abdest alıp iki rekât namaz kılmasını, Allah'ın emriyle bir kızı olacağı söyler ve öyle de olur (Boratav, 2009: 179). Parasını çaldıran berbere Üç Bilecenler adındaki üç derviş yardım eder (Boratav,

2011: 216). Bir derviş gelir, kendini öldüren Ahu Melek ve onun öldüğünü görünce kendisini öldüren şehzadeyi sıvazlayıp uykudan uyandırır gibi uyandırır (Boratav, 2009: 169). Derviş oğlana Yakası Çalar Kendi Oynar'ın yerini gösterir (Boratav, 2011: 111). Yatalak Mehmet, suyu kesilmiş kuyuya inmeye çalışırken yarı yolda karşısına nur yüzlü, aksakallı bir derviş çıkar ve ona “Yedi kat daha yerin dibine ineceksin. Orada bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir Arap göreceksin. Bu Arap'ın karşısında bir dünya güzeli, karşısında da pamuk üstünde bir kurbağa vardır. Arap sana bu kurbağa mı güzel, yoksa bu dünya güzeli mi deyince dünya güzelini bir tarafa bırak şu kurbağanın gözleri beni yaktı dersin.” der. Dervişin söyledikleri birebir çıkar ve dervişin sözüne uyan Mehmet içi mücevher narla ödüllendirilir (Boratav, 2009: 141).

Örnek Rus masalında ise ailesi tarafından küçük görülüp aşağılan ve kendisine kötü davranılan ahmak/aptal oğlanın karşısına bir yaşlı adamın çıkması anlatılır. İlgili örnekte yaşlı adam, Tanrı'nın isteği üzerine oğlana yardım ettiğini belirtmektedir ve bu yönüyle “kutsalın kaynağı ile direkt ilişki veya kutsal ile kurulacak doğrudan bir bağlantı kutsalın istediği bir durum değildir. Yine bir aracı misyonu üstlenmiş ve seçilmiş yardımcıya ihtiyaç duyulur (Balkaya, 2017: 39).” savını desteklemektedir:

Yaşlı adam, annesinin kötü davrandığı, bir karabuğday ekmeği ve bir testi suyla yola koyduğu oğlana yardım eder. Karabuğday ekmeklerinin yerine bembeyaz kabarık ekmekler, çeşit çeşit baharatlarla reçeller ortaya çıkar. Bu Tanrı'nın ahmaklara yardım etmesi, öz annesi bile sevmese de Tanrı'nın ona yardım etmesi sayesinde olur (Afanasyev, 2020: 114).

Yaşlı adam, ahmak oğlana ormana gitmesini, karşısına çıkan ilk ağacın önünde durup üç istavroz çıkarmasını sonra da ağaca baltayı vurup kendini yere atmasını söyler. Ahmak oğlan biri gelip, onu uyandırana kadar yatarak beklemeli ve karşısında gördüğü hazır hâldeki gemiye binerek nereye istiyorsa gitmelidir. İlaveten giderken yoluna çıkan herkesi yanına almalıdır (Afanasyev, 2020: 115).

2.5. Aksakallı/İhtiyar/Yaşlı Adam

Masal kahramanlarının en çok yardım gördüğü yardımcı, aksakallı/ihtiyar/yaşlı adamdır. “Kahraman anlatının kurgusu itibarıyla her türlü durumda bir adım önde olarak kabul edilir ancak kahramanın da önünde olan kendinden öncekini de sonrakini de etkisi altına alabilecek olan bilgidir. Bilgi uzun bir uğraş ve tecrübe gerektirdiğinden genelde bir ihtiyara/aksakala verilir (Balkaya, 2017: 27).” Kahraman ve yaşlı yardımcının ilişkisi güç-bilgi kavramları etrafında da okunabilmektedir: “Kahraman ne kadar gücü temsil ediyorsa yardımcı da bilgiyi temsil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında bilgi ile gücün statü açısından mukayesesine gelinir ki bu durumda bilgi bir adım ön plandadır (Balkaya, 2017: 31).” Genç kahraman ve yaşlı yardımcının alternatif okumalarından biri de “ihtiyar ile geçmişin dondurulması, genç ile geleceğin düşünülmesi ve ikisinin bir araya gelmesiyle zamansal bir bütünlüğün oluşturulmuş” (Balkaya, 2017: 71) olmasıdır. Jung, yaşlı adamın bir yandan bilgi, idrak, düşünce, bilgelik, akıllılık ve sezgi diğer yandan da iyi niyet ve yardımseverlik gibi ahlaki özellikleri temsil ettiğini, bu özelliklerin de onun “ruhsal” karakterini ortaya koyduğunu belirterek onları masallarda ruhun görünümüleri olarak yorumlar. Ayrıca “Masallardaki yaşlı adam sık sık kim, neden, nereden, nereye sorularını sorarak insanın kendisi üzerine düşünmesini ve ahlaki güçlerin toplanmasını sağlar, sık sık bunun için gereken büyümlü tılsımı yani iyi ve kötünün birleştiği kişiliğin bir özelliğini beklenmedik ve ihtimal dışı bir başarıya ulaşma gücü verir.” (2005: 89-91).

Yaşlı adam sıralanan bu özellikleriyle Türk ve Rus masallarında başyardımcılardandır. Saçını/sakalını hayat tecrübesiyle ağarttığını göstermek üzere kahramanın müşkülünü çözer, ihtiyacı/eksikliği ne ise onu sağlar/giderir, ona yol yordam gösterir, kendisi ve yapacakları üzerine odaklanmasını sağlar, kimsenin bilmediği sırlarını paylaşır, affedicidir, kahramanın ilkin onu umursamamasını önemsemez, çözüm yolu kendisinde bulunduğu göre kahraman önünde sonunda kendisine müracaat edecektir. Gaipten haber verir, gelecekle ilgili öngöründe bulunur. Birdenbire belirmesi ve ortadan kaybolması tipik özelliklerindedir.

Türk masallarındaki görünümeler şu şekildedir:

Şehzade Dülger Kızı'nın neden kapıyı açmadığını düşünürken karşısına bir ihtiyar çıkar. Önce şehzadenin başından geçenleri dinler sonra da ona akıl verir. Meğer Dülger Kızı, Ay Baba'nın Gün Ana'nın başı için demediği için şehzadeye kapıyı açmamıştır (Boratav, 2009: 159). Kuşların dilinden anlayan şehzadenin baba dostu âlim bir adam, kuşlarla haberleşerek şehzadeye Bostancı Dede'nin yerini gösterir (Boratav, 2009: 226).

Bazen de her seferinde diğerinden daha yaşlı olan bir dervişin/ihtiyarın padişahın kızlarına talip olması ve küçük şehzadenin buna razı gelmesine rastlanmaktadır (Boratav, 2009: 215). Bu dervişlerin daha sonra dev padişahı, karınca padişahı ve bülbül padişahı olduğu ortaya çıkar. Dev padişahı oğlana bir de dev duası öğretir. O duayı okuyunca insan dev olur (Boratav, 2009: 217). Karınca padişahı ona bir karınca duası öğretir. Onu okuyan insan karınca olur (Boratav, 2009: 218). Bülbül padişahı, oğlana bir bülbül duası öğretir, bülbül olup onun bahçesine gitmesini, kızın karşısındaki dala konup ötmesini sonra kucağına düşmesini söyler (Boratav, 2009: 219).

Rus masallarında yaşlı adamın ortaya çıkış biçimleri ise şu şekildedir: Köylü İvan aradığı atı bulamayıp gözyaşlarına boğulmuşken karşısına yaşlı bir adam çıkar. Neden ağladığını sorar ancak İvan adamı kabaca başından savar. Yaşlı adam buna çok darılıp “Sen bilirsin delikanlı. Gün geldiğinde adımı anmayasın sakın!” diyerek yanından ayrılır (Afanasyev, 2020: 48). İvan yaşlı adamı gücendirdiği için pişman olur ve “Yaşlılar çok bilge olur ve güzel öğütler verir.” deyip geri döner. Yaşlı adamdan özür diler Yaşlı adam İvan’a filanca köye gitmesini, oradaki adamın birinin ahırındaki dişi kısrağın çelimsiz tayını alıp beslemesini, büyüdüğünde İvan’ın kudretine layık bir at olacağını söyler (Afanasyev, 2020: 49). Söz konusu örnekte İvan’ın önce kötü davrandığı yaşlı adamdan, sonrasında hatasını anlayıp özür dilemesi ve yaşlıların çok bilge olduğu ve güzel öğütler verdiği sözünün İvan’ın ağzından duyulması masalın yardımcıya hakkını kahraman aracılığıyla teslim etmesidir.

Bir başka örnekte İvan, atını geri alabilmek için üç yıl boyunca insanları ücret almadan nehirden karşıya geçirmelidir. Üç ihtiyar adam İvan’a neden kendilerinden para almadığını sorar. İvan adağı olduğunu söyleyince, ona yardımcı olabileceklerini söylerler. Üç yaşlı adamın biri soğutucu, biri obur, üçüncüsü de büyücüdür. Büyücü olan adam kayığa bir büyü okur. Daha sonra İvan’ı ve diğer yaşlı adamları dağın hemen dibindeki eve götürür (Afanasyev, 2020: 54-56). Soğutucu ihtiyar, İvan için hazırlanan ve sıcaktan boğulmasına sebep olacak hamamı soğutur. Obur ise çarın emriyle kurulan sofradaki yemekleri silip süpürür. Şartları yerine getiren İvan atına kavuşur (Afanasyev, 2020: 56). Soğutucu ve obur hem Türk hem de Rus masallarında kahramanın yanında grup hâlinde beliren yardımcıları içerisindedir. Esasen bu yardımcı grup daha kalabalıktır. Daha az belirdiği durumlarda ise içlerinde mutlaka yiyci, içici ve soğutucu bulunmaktadır.

Bir diğer örnekte ise yaşlı adam oğlana “sırtını göle dön ve geri git”, der. Delikanlı kendini beyaz taşlarla döşenmiş bir sarayda bulur ve birbirinden güzel on iki kızla tanışır (Ralston, 2019: 350). On iki sayısının Türk masallarında karşılığı tespit edilememiştir. Toplu hâldeki kızların Türk masallarındaki karşılığı üç ya da kırktır (Boratav, 2011: 98, 199).

2.6. Ölüler

Ölülerin kahramana yardım ettiği durumlar Türk masallarında genellikle kız çocuk söz konusu olunca ortaya çıkmakta ve ölü yardımcı, anne olmaktadır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 413). Örnek Rus masalında ise kendisini usulüne göre toprağa verdiği için ölü kahraman İvan’a atının devletin gizli kilerinde, on iki demir kapının arkasında on iki bakır kilitle kilitli ve on iki zincirle bağlı durduğunu söyler. Kılıç ve savaş zırhlarını İvan’a armağan eder (Afanasyev, 2020: 81).

2.7. Peri Oğulları

Prens İvan kardeşlerine ilk kim talip olursa onlarla evlendireceğine söz vermiştir. Şahin, kartal ve kuzgun birer yıl arayla Prens İvan’ın kardeşlerine talip olurlar. Ayaklarını/pençelerini yere vurunca yiğit bir delikanlıya dönüşürler (Ralston, 2019: 88-89). Parçalanmış İvan’ın cesedini ölüm ve ölümsüzlük suyu serpererek eski hâline getirirler (Ralston, 2019: 97).

Rus masallarındaki örneği anımsatan biçimde hayvan görünümlü perilerin padişahın kızına talip oldukları örnekler Türk masallarında da mevcuttur: Arslan, kaplan, kuş ya da kartal, tilki, kurt küçük şehzadenin kardeşlerine talip olur (Kunos, 1991(1): 169; Seyidoğlu, 2006:150-151). Kuş padişahı, şehzadenin parçalanmış cesedinde organları yerli yerine koyarak cennet bahçesindeki sudan üzerine sürer. Oğlan uykudan uyanmış gibi aksırarak dirilir (Kunos, 1991(1): 176).

2.8. Yakını Irak, İrağı Yakın Eden

İncelenen Türk masalları içerisinde şehzadenin gideceği yolu kısaltan bir yardımcı tespit edilmiştir: Küçük oğlan bir yumak ipliği bazen söküp bazen saran bir adam görür. Adam, oğlanın gitmek istediği Uyuz Padişahı'nın sarayını yumağını sararak yakına getirir (Boratav, 2011: 98).

2.9. Yardımcı Topluluk

2.9.1. Altı Kişi

İvan'ın habercisi olmak üzere altı kişi görevlendirilir (Afanasyev, 2020: 49). Bu altı kişi, on iki başlı ejderhanın son iki başını keser; İvan'ı gömülü olduğu topraktan çıkarır (Afanasyev, 2020: 51).

2.9.2. Üç Adam

Prens yanına aldığı Yiyici, İçici ve Soğuk Yakıcı sayesinde Su Kralı'nın kendisine verdiği görevleri yerine getirir (Ralston, 2019:133).

2.9.3. On İki Delikanlı

Yüzüğün içinden çıkan on iki delikanlı İvan'ı emirlerini yerine getirerek onu dağdan indirir (Ralston, 2019: 113).

2.9.4. Yedi Adam

Aynı ada sahip yedi kardeşin çeşitli özellikleri vardır. Biri hırsızlık yapar, biri kıymetli eşyaları işler, biri uçan kuşu havada vurur, biri vurulan kuşu köpek yerine koşar, yüzer getirir; diğeri yüksekte bakar ve uzakları görüp her krallıkta neler olup bittiğini söyler. Biri tahtaları iki çarpar, üç yapıştırır hemen bir gemi yapar, diğeri insanları iyileştirir. Çar, Yedi Semyonlar sayesinde âşık olduğu Çarevna'ya kavuşur (Afanasyev, 2020: 97-100).

Bir başka örnekte ise ahmak oğlanın karşısına çeşitli meziyetlerde kişiler çıkar. Ahmak oğlan, yaşlı adamın öğüdü üzerine bunların hepsini gemisine alır. Keskin Kulaklı, yere kulağını dayayarak her şeyi duyar. Bacağı Bağlı Hızlı Yürüyen'in bir bacağı kulağına kadar kaldırılmış ve bağlı, diğeri bacağı serbesttir. Öteki bacağı dünyayı tek adımda geçmemesi için bağlıdır. Keskin Nişancı kilometrelerce ötedeki hedeflere nişan alır. Obur, sırtında bir yığın ekmek torbasıyla yürür. Sırtındaki ekmekler onun için tek lokmalık bile değildir. İçici, gölün etrafında dolanır ve içecek bulamadığından şikâyet eder. Gölün suyu onun için tek yudumluk bile değildir. Adamın biri omzunda bir yığın odunla gezer. Odunlar etrafa dağıtılınca bir ordu toplanır. Adamın biri bir yığın saman götürür. Saman toplu tutulduğunda hava sıcak, yere dağıtıldığında hava buz keser. Ahmak oğlan bu kişiler sayesinde çarın şifalı can suyunu getirmesi, tek seferde on iki kızarmış dana ve on iki torba fırından yeni çıkmış ekmek yemesi, her birinin içine kırk kova şarap sığan kırk fiçî şarap içmesi gibi şartlarını yerine getirir; içine girenin boğulacağı dereceye dek ısıtılmış hamamda yıkanabilir, kocaman orduyu hazır eder (Afanasyev, 2020: 115-121).

Türk masallarında da kayaları hamur gibi yoğuran Taş Yoğuran, meşe ağaçlarını çekip, iğ gibi eğirdikten sonra ince iplik yapan İğ Eğiren, kulağını yere koyup en uzak yerlerde bile ne konuşulduğunu duyan Yer Dinleyen, bir değirmenin öğüttüklerini avuç avuç yiyen Silip Süpüren, bir dağı kaldırıp diğेरinin üzerine koyan Dağ Deviren, kaynar suyu yıkanan Derya Yutan, çok büyük adımlar atan Seyrek Basan gibi yardımcı kahramanlar belirmektedir (Türkeş Günay, 2011: 766) ve hepsi sahip oldukları özellikler sayesinde kahramanın tam da ihtiyacı olan yardımcıyı sağlarlar.

2.9.5. Yüz Yetmiş Genç Adam ve Üç Yüz Cengâver Savaşçı

Rus masallarında adıyla birlikte anlatıda beliren bir diğeri yardımcı grup yüz yetmiş genç adam ve üç yüz cengâver savaşçıdır. Bunlar, bir yüzüğün içinde saklıdır. Ortaya çıkmaları için yüzüğün bir elden diğेरine atılması gereklidir. "Emrine âmâdeyiz, ne yapmamızı istersin?", "Talimatlarınızı bekliyoruz." diyerek ortaya çıkarlar. Bir gecede taş ev inşa ederler. Çarın kızını isteyen oğlana imtihanında yardımcı olurlar. Bir gecede çarın sarayından daha ihtişamlı bir saray, çarın ve oğlanın sarayı arasında sırça bir köprü yaparlar. Köprüyü el işi halılarla bezerler. Çarevna'yı sarayıyla birlikte bilinmeyen yirmi dokuzuncu krallıkta

yaşayan kralın yanına götürürler (Afanasyev, 2020: 16-23). Bir gecede saray inşa etme, köprü yapma Türk masallarında da kahramandan yerine getirmesi istenen görevler arasındadır ve kahraman bu zorlu görevleri olağanüstü yardımcılar sayesinde yerine getirir (Boratav, 2011: 179).

Sonuç

Masallar bir toplumun izdüşümüdür. Muhtevastındaki olağanüstülükler ile ilgi çekici ve merak uyandırıcıdır ancak bir yandan da sıradan insanların günlük meselelerine odaklanır. Olağanüstü yardımcılar bu kurgu içinde hem hayale hem de gerçeğe dokunan unsurlardandır. Türk ve Rus masallarına yardımcılar kapsamında bakıldığında kahramanların yardıma ihtiyaç duyduğu konuların ve yardımlarına koşan yardımcılardan benzer özellikte olduğu görülmektedir. Farklılıklar ise; yardımcılardan karşılaşılacak yerler, yardıma çağrılma biçimleri, yardımcılardan sayıları ve maharetleri gibi konularda ortaya çıkmaktadır. Olağanüstü bir biçimde ortaya çıkabilirler ancak aracı oldukları görevler, kişilerin temel ihtiyaçlarının giderilmesine yöneliktir. Herkesin başına gelebilecek çocuk sahibi olamama bunlardan birisidir. Veyahut türlü yiyeceklerle donatılmış bir sofraya ya da padişahlara/çarlara layık bir saray. Kahramandan istenen ve yerine getirilmesinde yardımcılardan büyük payı olan görevler, insanların barınma, beslenme, ulaşım gibi temel ihtiyaçlarını içermektedir. Dolayısıyla akla, olağanüstü bir yardımcı devreye girdiğinde olağan ihtiyaçların daha gösterişli/hızlı bir biçimde yerine getirilmesi gelmektedir. Bu hem Türk hem de Rus masallarında böyledir. Barınma ve beslenmeyi iyileştirme yardımcılardan temel etki alanları arasındadır. Fakirliğin ortadan kaldırılması her iki masal geleneğinde de yardımcılardan görev alanlarından biridir ancak buradaki temel koşul fakirlikten kurtarılıp altın ve mücevherle ödüllendirilecek kişilerin dinen ve toplum değerlerine göre iyi davranışlar sergilemesidir. Masallardaki yardımcı unsurlar, iyiden yana taraf olur ve bu iyiliğin karşılığı olarak kahramanı ödüllendirirler. Bu ödül bazen bir evlat bazen içi altın dolu bir kese ya da altın doğuran eşek olur. Bunlar, kahramanı layık olduğu daha güzel bir hayata kavuştururlar. Yardımcılardan bir diğer işlevsel alanı ise ulaşımdır. Yardımcılar kahramana bir yerden başka bir yere gitmede anında destek verirler ve kahramanı şimşek hızıyla gitmek istediği/zorunda olduğu yere ulaştırırlar. Kahramanın sırtı yardımcılardan sayesinde yere gelmez, mümkün olmayan görevler yardımcılardan sayesinde çabucak yerine getirilir hâle gelir. Kahraman bu sayede imtihanlarından alınmış akıyla çıkar ve sevdiğine de yine yardımcılardan aracılığıyla kavuşur. Burada fiziksel güce de dikkat çekilir. Ancak söz konusu yardımcılardan, kadınlar olunca fiziksel gücün devreye girmediği daha çok aklın ve sihrin öne çıktığı söylenebilir. Yardımcılardan yerine getirdikleri görevlerle ilgili ise herhangi bir talepleri olmaz. Kendilerini kahramandan bağımsız olarak görmez ve çıkan sonuçtan pay istemezler. Kendi başlarına süregelen bir öyküleri yoktur, kahramanın öyküsü boyunca ve gerektiği hallerde ortaya çıkarlar. Her zaman görünmezler ancak hep oradadırlar, kimi zaman bir “Of!” kimi zaman da bir “Oh!” uzaklığında dırlar. Yardımcılardan; kahramana doğumundan başlayarak erginlenme ve zafere ulaşma aşamalarına değin eşlik ederler. Bilmek, yardımcılardan en büyük vasfıdır. Bilgilerinden sual olunmaz ve sorgusuz bir biçimde dediklerine harfiyen uyulur. Bu durumlarda bir yardımcıdan çok yönlendiricidirler. Bu örneklerde bilgi ve güç; yaşlı ve genç beraberdir ve ancak bu şekilde hareket edilirse gayeye ulaşılır. Masallardaki örneklerde yardıma ihtiyaç duymanın değil yardımcıya kulak vermemenin hoş görülmediği de dikkati çekmektedir.

Kaynaklar

- AFANASYEV, A. (2020). *Rus Halk Masalları I*. (Çev. Laura Kochkarova), İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- ALPTEKİN, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ALSAC, F. (2020). *Masal Kahramanlarının Tip Çözümlemesi*. İstanbul: Hiperyayın.
- BALKAYA, A. (2017). *Türk Halk Anlatılarında Kahramanın Yardımcıları*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- BORATAV, P. N. (2009). *Zaman Zaman İçinde*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- BORATAV, P. N. (2011). *Az Gittik Uz Gittik*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- EBERHARD, W ve BORATAV, P. N. (1953). *Typen Türkischer Volksmarchen*. Wiessbaden.

- EKİCİ, M. (1998). “Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi”. *Milli Folklor*. S. 39, 25-34.
- GÜLTEKİN, M. (2010). *Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Ddoktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- IŞIK, N. (2012). “Türk Masal Kahramanlarının “Yolculuk”tan Olgunluğa Değişim Süreci”. *Türk Dünyası Araştırmaları*. S. 200, 1-18.
- JUNG, C. G. (2005). *Dört Arketip*. (Çev. Zehra Aksu Yılmaz), İstanbul: Metis Yayıncılık.
- KUMARTAŞLIOĞLU, S. (2006). *Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KUNOS, I. (1991). *Türk Masalları*. (Çev. Gani Yener), İstanbul: Engin Yayıncılık.
- ÖKSÜZ, G. (2014). “Rus ve Türk Halk Masallarında Sihirli/Mucizevî Su Motifi Üzerine”, *Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi III. Asya Dilleri ve Edebiyatları Uluslararası Sempozyumu (ADES III), 8-9 Mayıs 2014 Bildiriler Kitabı*. (Ed. Ali Küçükler-Erdem Erinç), 143-153, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ÖZDEMİR, C. (2018). *Anadolu Sahası Türk Masallarında Elma Motifi*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- ÖZDEMİR, C. (2019). “Anadolu Sahası Türk Masallarında Arkaik ve Dinsel Bir Motif Olarak Değişim ve Dönüşüm”, *9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi (20-23 Kasım 2017) Bildiriler Kitabı*, 315-326, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları.
- PROPP, V. (2011). *Masalın Biçimbilimi*. (Çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- RALSTON, W.R. S. (2019). *Rus Masalları*. (Çev. Macidegül Batmaz), İstanbul: Maya Kitap.
- SAKAOĞLU, S. (2002). *Gümüştane ve Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- SEYİDOĞLU, B. (2006). *Erzurum Masalları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- SMOLIK, I. (2013). *Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın İmgesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞİMŞEK, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- TALIANOVA, M. (2015). *Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın Arketipinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TALIANOVA EREN, M. (2017). “Rus ve Türk Folklorunda Kadın Figürü”. *İdil Dergisi*. S. 36, 2155-2170
- TALIANOVA EREN, M. (2020). “Halk Edebiyatı Çerçevesinde Türk ve Rus Halk Masallarında Yer Alan Formeller”. *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 23, 159-183.
- TIKBAŞ APAK, F. (2017). *Anadolu Sahası Türk Masallarındaki Olağanüstülük Motifi ve Uygulamalı Halk Bilimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜRKEŞ GÜNAY, U. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- YILMAZ, M. (2019). *Türk, Alman, Balkan ve Rus Masallarının Değerler Eğitimi Açısından Mukayesesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.